

FINANSIJSKA PISMENOST U DIGITALNOJ ERI: ANALIZA ZNANJA I NAVIKA KORISNIKA / FINANCIAL LITERACY IN THE DIGITAL ERA: ANALYSIS OF USER KNOWLEDGE AND HABITS

Džejlana Čejvan¹, Aida Mehić¹

¹ Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Aleja Konzula – Meljanac bb, Travnik, BiH,
email: dzejlanacejvan@gmail.com, aidamehi54@gmail.com

Pregledni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20261501517>

UDC/UDK 336:37.016:004

Sažetak

Savremeno digitalno okruženje značajno je promijenilo način na koji pojedinci upravljaju novcem, donose finansijske odluke i koriste finansijske usluge. Razvoj mobilnog bankarstva, online plaćanja, digitalnih investicionih platformi i finansijskih tehnologija doveo je do veće dostupnosti finansijskih proizvoda, ali je istovremeno povećao potrebu za višim nivoom finansijske pismenosti. U takvim uslovima, sposobnost razumijevanja finansijskih pojmova, procjene rizika i odgovornog upravljanja ličnim finansijama postaje ključna kompetencija savremenog potrošača. Cilj rada je analizirati nivo finansijske pismenosti u digitalnom okruženju, s posebnim fokusom na znanje, stavove i navike potrošača prilikom korištenja digitalnih finansijskih usluga. Istraživanje će obuhvatiti ispitivanje informisanosti ispitanika o osnovnim finansijskim pojmovima, učestalosti korištenja digitalnih finansijskih alata, kao i njihove sposobnosti donošenja racionalnih finansijskih odluka u online okruženju. U empirijskom dijelu rada planirano je sprovođenje anketnog istraživanja među građanima različitih starosnih i obrazovnih struktura. Prikupljeni podaci biće analizirani primjenom deskriptivne statistike i komparativne analize, kako bi se identifikovali ključni faktori koji utiču na nivo finansijske pismenosti u digitalnoj eri. Rezultati istraživanja mogu doprinijeti boljem razumijevanju finansijskog ponašanja potrošača u digitalnom okruženju, te ukazati na potrebu za unapređenjem edukacije u oblasti finansijske pismenosti. Rad može poslužiti kao osnova za kreiranje edukativnih programa i javnih politika usmjerenih na odgovorno korištenje digitalnih finansijskih usluga.

Ključne riječi: finansijska pismenost, digitalne finansije, potrošači, finansijsko ponašanje, digitalno bankarstvo

JEL klasifikacija: G53, D14, O33, D12

Abstract

The modern digital environment has significantly changed the way individuals manage money, make financial decisions and use financial services. The development of mobile banking, online payments, digital investment platforms and financial technologies has led to greater availability of financial products, but at the same time has increased the need for a higher level of financial literacy. In such conditions, the ability to understand financial concepts, assess risks and responsibly manage personal finances is becoming a key competency of the modern consumer. The aim of the paper is to analyze the level of financial literacy in the digital environment, with a special focus on the knowledge, attitudes and habits of consumers when using digital financial services. The research will include examining the respondents' awareness of basic financial concepts, the frequency of use of digital financial tools, as well as their ability to make rational financial decisions in an online environment. In the empirical part of the paper, it is planned to conduct a survey among citizens of different age and educational structures. The collected data will be analyzed using descriptive statistics and comparative analysis, in order to identify key factors that influence the level of financial literacy in the digital era. The research results can contribute to a better understanding of consumer financial behavior in the digital environment, and indicate the need for improved education in the field of financial literacy. The work can serve as a basis for the creation of educational programs and public policies aimed at the responsible use of digital financial services.

Keywords: financial literacy, digital finance, consumers, financial behavior, digital banking
JEL classification: G53, D14, O33, D12

UVOD

Digitalna transformacija u posljednjim decenijama značajno je promijenila način funkcionisanja finansijskog sistema, kao i svakodnevne finansijske aktivnosti pojedinaca. Razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija omogućio je brz pristup finansijskim uslugama putem mobilnih aplikacija, online bankarstva, digitalnih novčanika i različitih platformi za elektronska plaćanja. Takve promjene doprinijele su većoj dostupnosti finansijskih proizvoda, ali su istovremeno povećale potrebu za adekvatnim finansijskim znanjem i odgovornim upravljanjem ličnim finansijama. U savremenim uslovima, finansijska pismenost postaje jedan od ključnih faktora koji utiču na kvalitet donošenja finansijskih odluka i finansijsku sigurnost građana. Predmet rada jeste analiza finansijske pismenosti u kontekstu digitalne ekonomije, iz razloga jer je digitalizacija finansijskog sektora donijela brojne mogućnosti, ali i nove izazove, zbog čega je važno sagledati u kojoj mjeri su korisnici spremni da se prilagode savremenim finansijskim tokovima.

Razvoj digitalnih tehnologija doveo je do intenzivnih promjena u načinu upravljanja finansijama. Građani danas imaju mogućnost obavljanja velikog broja finansijskih aktivnosti putem interneta, uključujući plaćanja, štednju, investiranje i upravljanje ličnim budžetom. Iako digitalne finansijske usluge pružaju brojne prednosti poput dostupnosti, brzine i efikasnosti, one takođe zahtijevaju određeni nivo finansijskog znanja i sposobnost procjene potencijalnih rizika. Finansijska pismenost omogućava pojedincima da razumiju osnovne finansijske koncepte, pravilno procjenjuju troškove i koristi finansijskih proizvoda te donose informisane odluke. U digitalnom okruženju ona ima dodatni značaj jer korisnici sve češće samostalno upravljaju finansijama bez neposredne pomoći finansijskih institucija. Nedostatak finansijskog znanja može dovesti do pogrešnih odluka, prekomjernog zaduživanja ili izloženosti različitim oblicima finansijskih prevara. Zbog toga unapređenje finansijske pismenosti predstavlja važan element ekonomskog razvoja i stabilnosti savremenog društva.

Istraživanje u ovom radu zasniva se na kombinaciji teorijskog i empirijskog pristupa. U teorijskom dijelu primijenjena je metoda analize i sinteze relevantne naučne i stručne literature iz oblasti finansijske pismenosti, digitalnih finansija i ponašanja potrošača. Na taj način se formira konceptualni okvir koji omogućava bolje razumijevanje uticaja digitalizacije na finansijsko ponašanje pojedinaca. Empirijski dio rada realizovan je putem anketnog istraživanja. Anketni upitnik je usmjeren na prikupljanje podataka o nivou finansijskog znanja ispitanika, učestalosti korištenja digitalnih finansijskih usluga, kao i njihovim stavovima o finansijskoj edukaciji. Rezultati istraživanja mogu doprinijeti boljem razumijevanju uloge finansijske pismenosti u savremenoj ekonomiji te pružiti osnovu za razvoj edukativnih inicijativa i javnih politika usmjerenih na unapređenje finansijskog znanja građana. Rad ima za cilj da ukaže na značaj finansijskog obrazovanja kao važnog faktora za donošenje racionalnih i odgovornih finansijskih odluka u digitalnom društvu.

1. POJAM I ZNAČAJ FINANSIJSKE PISMENOSTI

Finansijska pismenost postaje ključna kompetencija savremenog čovjeka, posebno u digitalnom okruženju koje zahtijeva aktivno i informisano upravljanje ličnim finansijama. Finansijska pismenost omogućava pojedincima da razumiju osnovne finansijske pojmove, donose racionalne finansijske odluke i efikasno upravljaju svojim resursima.¹⁷⁴

Ona zapravo obuhvata skup znanja, vještina i stavova koji omogućavaju pojedincu da donosi informisane odluke o upravljanju finansijama. Prema domaćim autorima, finansijska pismenost uključuje sposobnost razumijevanja koncepta štednje, ulaganja, kredita, rizika i finansijskog planiranja u skladu sa ličnim potrebama i ciljevima.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Petrović, D. (2019). Finansijska pismenost u savremenom društvu. Beograd: Ekonomski fakultet.

¹⁷⁵ ibd

Jedan od čestih pristupa definisanju finansijske pismenosti je sagledavanje kroz prizmu kompetencija: razumijevanje finansijskih proizvoda i usluga, sposobnost procjene finansijskih rizika te donošenje racionalnih odluka u skladu sa sopstvenim finansijskim ciljevima.¹⁷⁶ U digitalnom dobu, ova definicija se dodatno proširuje na uključivanje digitalnih alata i platformi koje pojedincima omogućavaju online plaćanja, mobilno bankarstvo i digitalne investicije. Nedostatak finansijskog znanja može dovesti do prekomjernog zaduživanja, neadekvatnog upravljanja prihodima i rashodima, te pogrešnih investicionih odluka, dok finansijski pismene osobe imaju veću sposobnost planiranja, racionalnije koriste finansijske resurse i lakše postižu finansijsku stabilnost.¹⁷⁷

1.1.KLJUČNE KOMPONENTE FINANSIJSKE PISMENOSTI

Finansijska pismenost se obično dijeli na tri osnovne komponente: znanje, vještine i stavove:¹⁷⁸

- Znanje – odnosi se na razumijevanje osnovnih finansijskih pojmova, uključujući štednju, investicije, kamatne stope, inflaciju, kredite i poreze. Osobe sa višim nivoom finansijskog znanja sposobne su da sagledaju dugoročne posljedice svojih finansijskih odluka.
- Vještine – predstavljaju praktičnu primjenu finansijskog znanja u svakodnevnom životu, poput planiranja budžeta, upravljanja troškovima, korištenja digitalnih finansijskih alata i donošenja racionalnih odluka o štednji i investicijama.
- Stavovi i ponašanje – uključuju motivaciju i navike pojedinca u vezi sa finansijskim odlukama, kao i sposobnost da se izbjegnu impulzivne odluke koje mogu ugroziti finansijsku stabilnost.¹⁷⁹

Razumijevanje ovih komponenti ključno je za kreiranje edukativnih programa koji ciljaju povećanje finansijske pismenosti, posebno u digitalnom okruženju gdje korisnici imaju lak pristup različitim finansijskim proizvodima, ali i izloženi su većem riziku od neinformisanih odluka.

1.2. ULOGA FINANSIJSKOG OBRAZOVANJA U SAVREMENOM DRUŠTVU

Finansijsko obrazovanje predstavlja osnovu za razvoj finansijske pismenosti i odgovornog ponašanja potrošača.¹⁸⁰ Kroz sistematsko obrazovanje pojedinci stiču znanje i vještine potrebne za planiranje budžeta, štednju, investiranje, ali i za korištenje digitalnih finansijskih platformi na siguran način. Savremeno društvo, karakterisano brзом digitalizacijom i pojavom novih finansijskih tehnologija, zahtijeva da obrazovni sistemi uključuju elemente finansijske pismenosti već od srednje škole, pa sve do univerzitetskog obrazovanja. Edukacija omogućava ne samo razvijanje praktičnih vještina, već i formiranje pozitivnih stavova prema štednji i racionalnom upravljanju finansijama.

Pored formalnog obrazovanja, značajnu ulogu igra i neformalna edukacija, uključujući online kurseve, webinare i digitalne vodiče, koji omogućavaju kontinuirano usavršavanje finansijske pismenosti u skladu sa brzim promjenama na tržištu finansijskih usluga. Uloga finansijskog obrazovanja u digitalnom društvu je ključna za jačanje ekonomske stabilnosti i smanjenje rizika od finansijskih prevara i loših odluka.¹⁸¹

¹⁷⁶ Jovanović, M. (2021). Upravljanje ličnim finansijama u digitalnom okruženju. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu

¹⁷⁷ Živko, I., Finansijski menadžment, Ekonomski fakultet, Mostar.

¹⁷⁸ Marković, A. (2020). Komponente finansijske pismenosti i obrazovni izazovi. Banja Luka: Univerzitet u Banja Luci.

¹⁷⁹ Nikolić, S. (2018). Finansijsko ponašanje potrošača u digitalnoj ekonomiji. Novi Sad: Ekonomski fakultet

¹⁸⁰ Stanković, L. (2017). Finansijsko obrazovanje mladih: izazovi i perspektive. Beograd: Ekonomski institut.

¹⁸¹ Đorđević, M. (2019). Digitalna finansijska pismenost: teorija i praksa. Novi Sad: Fakultet za menadžment.

2. DIGITALIZACIJA FINANSIJSKIH USLUGA

Digitalizacija je u posljednjim godinama značajno transformisala finansijski sektor, omogućavajući brže, dostupnije i efikasnije finansijske usluge. Razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija doveo je do pojave novih finansijskih modela poslovanja, kao i promjena u načinu na koji korisnici pristupaju bankarskim i finansijskim uslugama. Digitalne tehnologije omogućile su korisnicima da upravljaju finansijama u realnom vremenu, bez potrebe za fizičkim odlaskom u finansijske institucije.¹⁸² Ove promjene dovele su do povećane konkurencije među finansijskim institucijama, ali i do razvoja novih oblika finansijskih usluga koji su prilagođeni potrebama modernih korisnika, pri čemu savremeni finansijski sistemi sve više se oslanjaju na digitalne platforme, mobilne aplikacije i elektronska plaćanja što dovodi do promjene navika potrošača.

2.1.DIGITALIZACIJA BANKARSKOG SEKTORA

Digitalno bankarstvo predstavlja jedan od najznačajnijih segmenata savremenog finansijskog sistema. Ono podrazumijeva korištenje interneta i mobilnih aplikacija za obavljanje bankarskih aktivnosti, uključujući plaćanja, transfer novca, provjeru stanja računa i upravljanje ličnim finansijama. Razvoj digitalnog bankarstva omogućio je bankama da unaprijede kvalitet usluga i povećaju dostupnost finansijskih proizvoda korisnicima.¹⁸³ Pored toga, digitalno bankarstvo donosi brojne prednosti kao što su ušteda vremena, smanjenje troškova poslovanja i jednostavnije upravljanje finansijama. Međutim, njegova primjena zahtijeva određeni nivo digitalnih i finansijskih kompetencija kako bi korisnici mogli bezbjedno koristiti dostupne usluge.

2.2. FINTECH I NOVE FINANSIJSKE TEHNOLOGIJE

FinTech predstavlja spoj finansija i savremenih tehnologija, a njegov razvoj značajno mijenja tradicionalni finansijski sektor. Različite tehnološke inovacije omogućile su pojavu novih finansijskih servisa kao što su digitalni novčanici, peer-to-peer plaćanja, online kreditiranje i platforme za investiranje. FinTech kompanije doprinose modernizaciji finansijskog tržišta i podstiču razvoj inovativnih finansijskih rješenja.¹⁸⁴ Ove tehnologije omogućavaju veću fleksibilnost i dostupnost finansijskih usluga, ali istovremeno otvaraju pitanja regulacije, sigurnosti podataka i zaštite korisnika. Zbog toga je važno razvijati adekvatne mehanizme kontrole i edukacije korisnika.

2.3.PREDNOSTI I RIZICI DIGITALNIH FINANSIJSKIH USLUGA

Digitalne finansijske usluge donose brojne koristi za pojedince i privredu. Brzina transakcija, dostupnost usluga i jednostavnost korištenja samo su neke od prednosti koje digitalizacija donosi finansijskom sektoru. Digitalne finansijske usluge omogućavaju veću finansijsku inkluziju i lakši pristup finansijskim proizvodima različitim društvenim grupama.¹⁸⁵ Međutim, pored prednosti postoje i određeni rizici. Povećana upotreba digitalnih platformi može dovesti do problema poput cyber kriminala, zloupotrebe podataka i finansijskih prevara. Upravo zbog toga značaj finansijske i digitalne pismenosti postaje sve izraženiji, jer informisani korisnici lakše prepoznaju potencijalne opasnosti i donose sigurnije finansijske odluke.

¹⁸² Kovačević, B. (2020). Digitalna transformacija bankarskog sektora. Sarajevo: Ekonomski fakultet

¹⁸³ Ilić, M. (2019). Savremeni trendovi u bankarstvu. Beograd: Ekonomski fakultet.

¹⁸⁴ Ristić, N. (2021). Finansijske tehnologije i budućnost bankarstva. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu

¹⁸⁵ Stojanović, A. (2018). Elektronsko bankarstvo i finansijska inkluzija. Banja Luka: Univerzitet u Banja Luci

3.FINANSIJSKO PONAŠANJE POTROŠAČA U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Razvoj digitalnih tehnologija značajno je promijenio način na koji potrošači upravljaju novcem i donose finansijske odluke. Sve veći broj finansijskih aktivnosti danas se obavlja putem interneta, mobilnih aplikacija i različitih digitalnih platformi. Digitalizacija finansijskih usluga dovela je do promjene potrošačkih navika i povećala potrebu za većim nivoom finansijskog znanja i odgovornosti korisnika.¹⁸⁶ Savremeni potrošači imaju pristup velikom broju finansijskih proizvoda, ali njihovo pravilno korištenje zavisi od sposobnosti razumijevanja informacija i procjene mogućih rizika. Zbog toga je finansijsko ponašanje u digitalnom okruženju postalo važna tema savremenih ekonomskih istraživanja.

3.1. NAVIKE KORIŠTENJA DIGITALNIH FINANSIJSKIH USLUGA

Upotreba digitalnih finansijskih usluga posljednjih godina bilježi značajan rast. Mobilno bankarstvo, online plaćanja i digitalni novčanici postali su svakodnevni dio finansijskih aktivnosti velikog broja potrošača. Savremeni korisnici sve češće biraju digitalne kanale jer omogućavaju brže, jednostavnije i dostupnije obavljanje finansijskih transakcija.¹⁸⁷ Navike potrošača u velikoj mjeri zavise od starosti, obrazovanja i nivoa digitalne pismenosti. Mlađe generacije češće koriste mobilne aplikacije i online servise, dok stariji korisnici i dalje pokazuju određeni nivo opreza prema digitalnim finansijskim uslugama. Pored toga, povjerenje u finansijske institucije i sigurnost sistema takođe utiču na učestalost korištenja digitalnih platformi.

Digitalne usluge omogućavaju korisnicima stalni pristup informacijama o stanju računa, troškovima i transakcijama, što može doprinijeti boljoj kontroli ličnih finansijskih stvari. Međutim, njihova efikasna upotreba zahtijeva određeni nivo finansijskog i digitalnog znanja.

3.2. DONOŠENJE FINANSIJSKIH ODLUKA ONLINE

Proces donošenja finansijskih odluka značajno se promijenio pojavom digitalnih tehnologija. Potrošači danas imaju pristup velikom broju informacija putem interneta, što im omogućava upoređivanje finansijskih proizvoda i donošenje informisanih odluka. Dostupnost informacija putem digitalnih platformi povećava transparentnost finansijskog tržišta i olakšava korisnicima izbor najpovoljnijih finansijskih usluga.¹⁸⁸ Ipak, velika količina informacija može dovesti i do konfuzije ili pogrešne procjene finansijskih opcija. Nedovoljno finansijsko znanje može rezultirati donošenjem impulzivnih odluka, posebno u situacijama kada se odluke donose brzo i bez detaljne analize.

Upravo zbog toga finansijska pismenost igra ključnu ulogu u procesu donošenja racionalnih finansijskih odluka u digitalnom okruženju.

Pored informacija koje pružaju finansijske institucije, potrošači se često oslanjaju na preporuke drugih korisnika, online recenzije i različite digitalne platforme. Ovakav način informisanja dodatno utiče na način donošenja finansijskih odluka.

3.3. RIZICI, PREVARE I ZAŠTITA POTROŠAČA

Iako digitalne finansijske usluge donose brojne prednosti, njihova upotreba nosi i određene rizike. Među najčešćim problemima izdvajaju se cyber kriminal, krađa identiteta, zloupotreba podataka i različiti oblici online finansijskih prevara. Porast korištenja digitalnih finansijskih platformi doveo je i do povećanja broja finansijskih prevara u online okruženju.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Lukić, R. (2020). Ponašanje potrošača u digitalnoj ekonomiji. Beograd: Ekonomski fakultet.

¹⁸⁷ Pavlović, D. (2019). Elektronsko bankarstvo i savremeni potrošači. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu

¹⁸⁸ Đukić, S. (2021). Digitalno tržište finansijskih usluga. Sarajevo: Ekonomski fakultet.

¹⁸⁹ Milovanović, B. (2018). Internet prevare i zaštita korisnika finansijskih usluga. Banja Luka: Univerzitet u Banja Luci.

Potrošači koji nemaju dovoljno znanja o sigurnosti na internetu mogu postati meta različitih oblika prevara, poput lažnih internet stranica, phishing poruka ili zloupotrebe bankovnih podataka. Zbog toga je neophodno razvijati svijest o sigurnom korištenju digitalnih finansijskih usluga.

Važnu ulogu u zaštiti potrošača imaju finansijske institucije, regulatorna tijela i obrazovne institucije. Edukacija korisnika, unapređenje sigurnosnih sistema i razvoj jasnih pravila poslovanja mogu doprinijeti smanjenju rizika u digitalnom finansijskom okruženju. Informisan i edukovan korisnik predstavlja najvažniji faktor zaštite od finansijskih zloupotreba.¹⁹⁰

4. ISTRAŽIVAČKI DIO RADA

4.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja jeste utvrditi nivo finansijske pismenosti potrošača u digitalnom okruženju, kao i analizirati njihove navike prilikom korištenja digitalnih finansijskih usluga. Pored toga, istraživanje ima za cilj da ispita u kojoj mjeri potrošači razumiju osnovne finansijske pojmove i koliko su svjesni potencijalnih rizika koji prate korištenje digitalnih finansijskih platformi. Istraživanje takođe nastoji identifikovati povezanost između finansijskog znanja i finansijskog ponašanja potrošača.

U suštini cilj istraživanja jeste analizirati nivo finansijske pismenosti u digitalnom okruženju, s posebnim fokusom na znanje, stavove i navike potrošača prilikom korištenja digitalnih finansijskih usluga. Istraživanje je obuhvatilo ispitivanje informisanosti ispitanika o osnovnim finansijskim pojmovima, učestalosti korištenja digitalnih finansijskih alata, kao i njihove sposobnosti donošenja racionalnih finansijskih odluka u online okruženju.

4.2. UZORAK I METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno primjenom metode anketiranja. Kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik koji je sadržavao pitanja zatvorenog tipa, a odnosio se na demografske karakteristike ispitanika, korištenje digitalnih finansijskih usluga, procjenu nivoa finansijskog znanja i stavove o finansijskoj pismenosti.

Anketa je distribuirana putem online platformi i društvenih mreža, što je omogućilo jednostavno i brzo prikupljanje podataka. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku ispitanika različitih starosnih i obrazovnih struktura.

Podaci koji su prikupljeni, obrađeni su metodom deskriptivne statistike. Rezultati istraživanja analizirani su kroz procentualne pokazatelje i interpretirani u skladu sa ciljevima istraživanja.

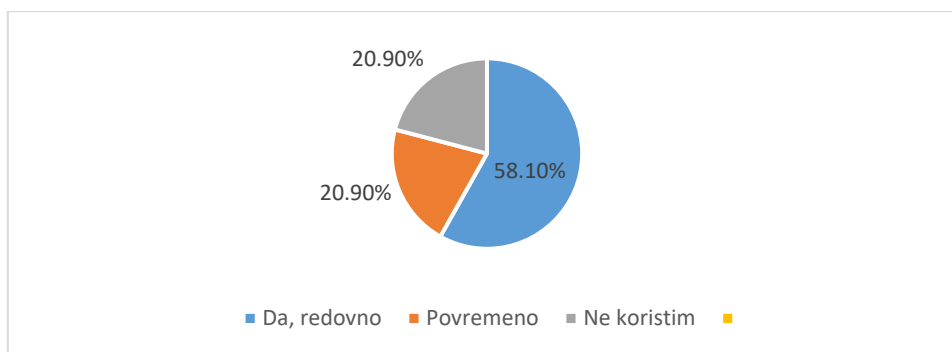
4.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Sociodemografski dio

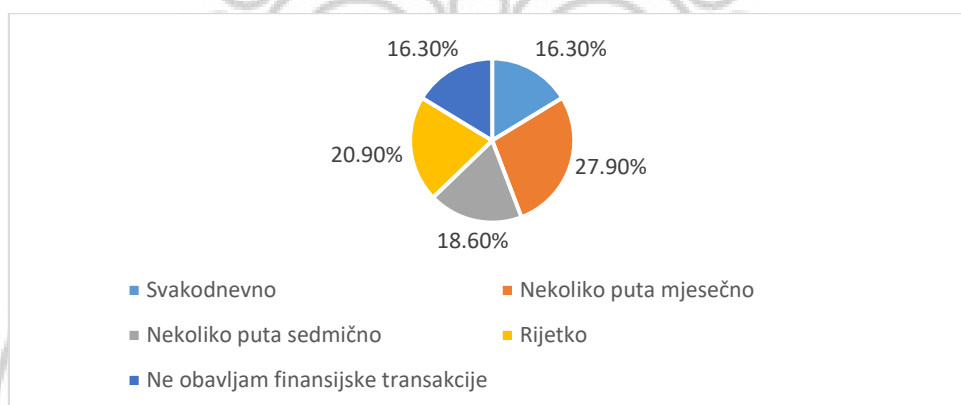
Prema rezultatima ankete broj ispitanika je 43, od čega 69,8% čine žene, a ostalo su muškarci. Prema starosnoj strukturi 62, 8% ispitanika čini grupu od 18 do 25 godina, 14% čini grupu ispitanika od 26 do 35 godina, dok je najmanji udio oni od 56+ godina. 55,8% ispitanika je sa završenom srednjom školom, 16,3% je ispitanika sa završenim master studijom i 2,3% sa završenim doktoratom. 48,8% ispitanika, što čini ured polovicu, su trenutno zaposleni, a ostali su studenti/ učenici.

¹⁹⁰ Stanković, N. (2020). Finansijska sigurnost u digitalnom dobu. Beograd: Institut ekonomskih nauka.

Korištenje digitalnih finansijskih usluga



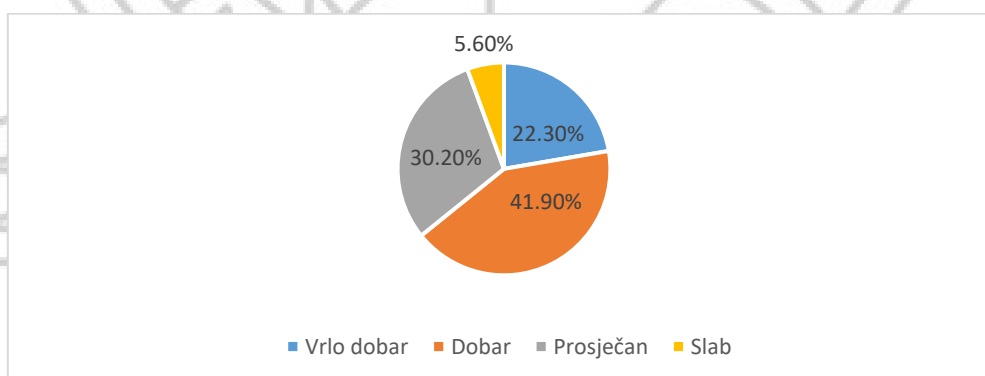
Grafikon 1: Korištenje online ili mobilnog bankarstva



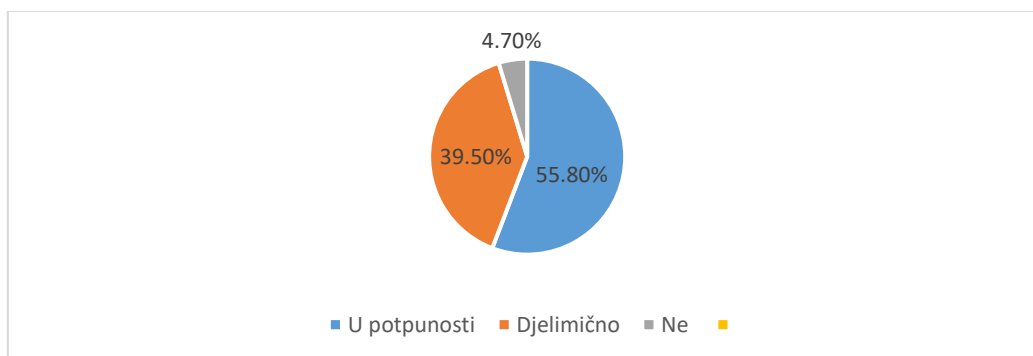
Grafikon 2: Obavljanje finansijski transakcija online

Od uzorka od 43 ispitanika njih 76,7% najviše koristi mobilno bankarstvo kao digitalnu finansijsku uslugu, zatim online plaćanje (62,8%), a njih 6 odnosno 14% ne koristi digitalne finansijske usluge.

Znanje o finansijama

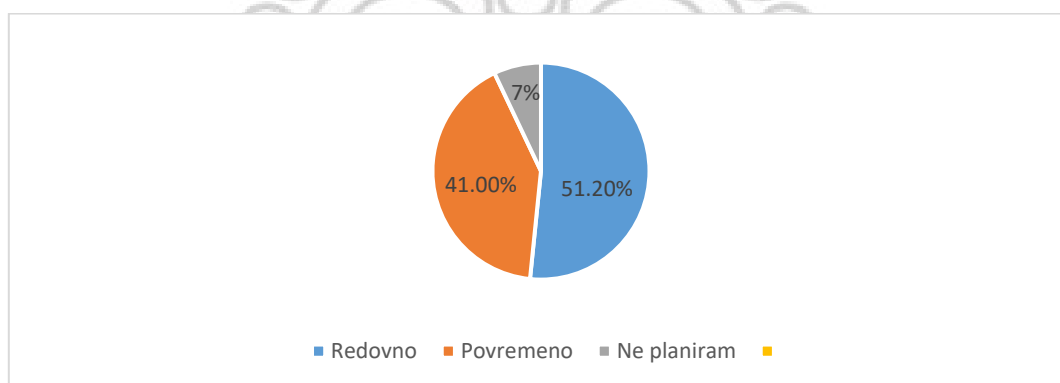


Grafikon 3: Nivo znanja o finansijama

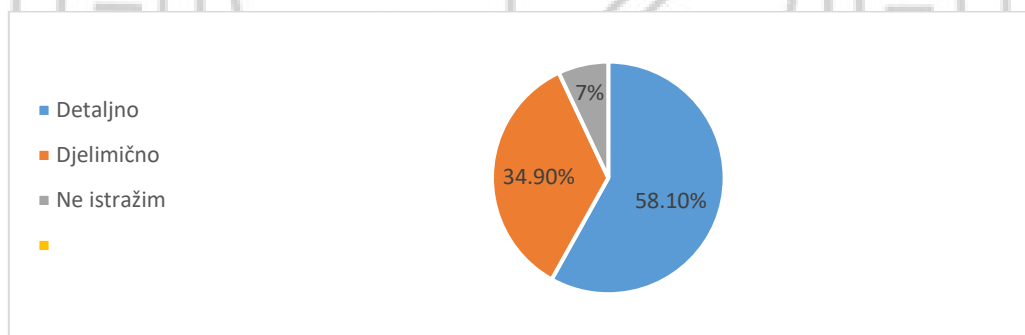


Grafikon 4: Razumjevanje pojmova kamatna stopa, inflacija, investicija

Finansijsko ponašanje korisnika



Grafikon 5: Planiranje budžeta



Grafikon 6: Istraživanje prije kupovine ili ulaganja

ZAKLJUČAK

Razvoj mobilnog i elektronskog bankarstva, digitalnih platformi za plaćanje i različitih finansijskih tehnologija omogućio je brži i jednostavniji pristup finansijskim uslugama. Međutim, paralelno s tim procesom javlja se i povećana potreba za razvijanjem finansijske pismenosti, jer savremeni potrošači sve češće donose finansijske odluke u digitalnom okruženju koje zahtijeva određeni nivo znanja, kritičkog razmišljanja i odgovornog ponašanja. U teorijskom dijelu rada analiziran je pojam finansijske pismenosti, njene osnovne komponente i značaj finansijskog obrazovanja u savremenom društvu. Posebna pažnja posvećena je finansijskom ponašanju potrošača u digitalnom okruženju, uključujući navike korištenja digitalnih finansijskih usluga, donošenje finansijskih odluka putem interneta, kao i potencijalne rizike i izazove koji se javljaju u takvom okruženju.

Rezultati teorijske analize ukazuju da finansijska pismenost predstavlja važan faktor za odgovorno upravljanje ličnim finansijama i smanjenje finansijskih rizika. Empirijsko istraživanje provedeno u okviru rada pružilo je uvid u nivo finansijske pismenosti i navike potrošača prilikom korištenja digitalnih finansijskih usluga. Dobijeni rezultati ukazuju da značajan broj ispitanika koristi digitalne finansijske alate, posebno mobilno i online bankarstvo, što potvrđuje rastući značaj digitalizacije finansijskog sektora. Iako većina ispitanika procjenjuje svoj nivo finansijskog znanja kao zadovoljavajući, rezultati istraživanja takođe ukazuju na potrebu za dodatnim unapređenjem finansijskog obrazovanja, posebno u oblasti razumijevanja finansijskih proizvoda, procjene rizika i zaštite od potencijalnih finansijskih prevara. Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da finansijska pismenost ima ključnu ulogu u razvoju odgovornog finansijskog ponašanja u digitalnoj eri. Unapređenje finansijskog obrazovanja, kako kroz obrazovni sistem tako i kroz različite programe edukacije koje provode finansijske institucije i javne institucije, može doprinijeti povećanju nivoa finansijske pismenosti građana. Time se stvaraju uslovi za sigurnije korištenje digitalnih finansijskih usluga, donošenje kvalitetnijih finansijskih odluka i jačanje finansijske stabilnosti pojedinaca i društva u cjelini.

LITERATURA

1. Đorđević, M. (2019). Digitalna finansijska pismenost: teorija i praksa. Novi Sad: Fakultet za menadžment.
2. Đukić, S. (2021). Digitalno tržište finansijskih usluga. Sarajevo: Ekonomski fakultet.
3. Ilić, M. (2019). Savremeni trendovi u bankarstvu. Beograd: Ekonomski fakultet.
4. Jovanović, M. (2021). Upravljanje ličnim finansijama u digitalnom okruženju. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu
5. Kovačević, B. (2020). Digitalna transformacija bankarskog sektora. Sarajevo: Ekonomski fakultet.
6. Lukić, R. (2020). Ponašanje potrošača u digitalnoj ekonomiji. Beograd: Ekonomski fakultet.
7. Marković, A. (2020). Komponente finansijske pismenosti i obrazovni izazovi. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci.
8. Milovanović, B. (2018). Internet prevare i zaštita korisnika finansijskih usluga. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci.
9. Nikolić, S. (2018). Finansijsko ponašanje potrošača u digitalnoj ekonomiji. Novi Sad: Ekonomski fakultet.
10. Pavlović, D. (2019). Elektronsko bankarstvo i savremeni potrošači. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
11. Petrović, D. (2019). Finansijska pismenost u savremenom društvu. Beograd: Ekonomski fakultet.
12. Ristić, N. (2021). Finansijske tehnologije i budućnost bankarstva. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
13. Stanković, L. (2017). Finansijsko obrazovanje mladih: izazovi i perspektive. Beograd: Ekonomski institut.
14. Stanković, N. (2020). Finansijska sigurnost u digitalnom dobu. Beograd: Institut ekonomskih nauka.
15. Stojanović, A. (2018). Elektronsko bankarstvo i finansijska inkluzija. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci.
16. Živko, I. (n.d.). Finansijski menadžment. Mostar: Ekonomski fakultet.